

Omaishoitajat tekevät mittaamattoman arvokasta työtä. Omaishoitaja auttaa läheistään arjessa ja tukee häntä myös henkisesti viikon jokaisena päivänä vuorokauden ympäri.

Kuinka moni 8- 16 työtä tekevä suostuisi tekemään työtä, josta maksetaan 25,83 euroa päivältä ja töitä tulisi tehdä kuukauden jokaisena päivänä, lisäksi olemaan valppaana 24 tuntia vuorokaudessa jos työtilanne niin vaatisi.

Tutkimukset osoittavat, että ilman omaisten apua ikääntyneiden hoidon menot olisivat Suomessa vuosittain noin kolme miljardia euroa nykyistä korkeammat. Omaishoito ei kuitenkaan koske pelkästään ikääntyneitä, vaan myös moni työikäinen on omaishoitaja. Omaishoitotilanne on aina perheelle kuormittava, vaikka kyse onkin halusta olla rakkaan ihmisen apuna ja tukena. Erityisesti lapsiperheessä omaishoitotilanne on erittäin kuormittava, sillä usein ruuhkavuosia elävät perheet ovat jo muutenkin kuormittuneita. Omaishoidettavien lasten osalta tilanne myös poikkeaa merkittävästi ikääntyneestä omaishoidettavasta: tarpeet ovat erilaiset, kuten myös omaishoitajan ja koko perheen tilanne. Ei ole kohtuullista ajatella, että kaikilla perheillä on isovanhempia tai muita läheisiä, jotka voivat toimia sijaishoitajina. Ei myöskään ole perheen kannalta hyvä ajatus laittaa pientä lasta tai uusiin tilanteisiin erittäin voimakkaasti reagoiva lapsi laitospäivähoitoon pariksi vuorokaudeksi kuukaudessa puhumattakaan siitä, ettei Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella ole riittävästi hoitopaikkoja. Perhehoito voisi toimia hyvin, mutta perheiden kertoman mukaan perhehoitajia ei ole tarpeeksi, he eivät sovellu kaikille lapsille ja heille maksettava korvaus on niin pieni, ettei moni suostu haastavimpia lapsia ottamaan perhehoitoon. Näillä perheillä on siis Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella tosiasiallisesti vain yksi vaihtoehto omaishoidon vapaiden järjestämiseen: palveluseteli.

Perheet ovat ennen hyvinvointialuetta pääsääntöisesti saaneet vapaat hajautettuina tunteina, jolloin heillä on ollut käytettävissä 48 tuntia kuukaudessa. Tähän tuli muutos kun lautakunnassa hyväksyttiin omaishoidon soveltamisohje, jonka mukaan omaishoidon vapaata ei enää voida järjestää hyvinvointialueen kustantamana ostopalveluna. Tilalle tuli palveluseteli. Palvelusetelin arvo on omaishoitajien vapaiden järjestämiseksi 260 euroa / seteli. Suurin osa lapsiperheistä saa näin kaksi (2) palveluseteliä kuukaudessa. Kaksi seteliä oikeuttaa noin 10-16 tuntiin vapaata kuukaudessa.

TunneHoivalla tällä (520 eurolla) saa arkisin klo 6-18 välillä 14h 20min, klo 18-22 välillä n. 12h, lauantaisin klo 6-18 välillä 11h30min ja klo 18-22 välillä 6h50min, sunnuntaisin klo 6-18 noin 7h. HoivaxAvux tällä (520 eurolla) saa 16h arki-tunteja, 10h viikonlopputunteja.

Myös kokonaisen vuorokauden ostaminen esimerkiksi Kvps:ltä maksaa 360 euroa vuorokaudessa, eli 100 euroa enemmän kuin hyvinvointialueen tarjoama palveluseteli. Näin ollen perheet joko voivat ostaa hajautettuja tunteja merkittävästi vähemmän kuin aiemmin, tai kun mitä heillä on oikeus saada vapaata lain mukaan tai maksaa 100 euroa per vuorokausi enemmän vapaiden toteutumiseksi. Lain mukaan omaishoidon vapaasta saa kuitenkin periä korkeintaan 12,80 euroa kuukaudessa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista, 6b §: ”Niistä palveluista, joita hyvinvointialue järjestää hoidettavalle omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun omaishoitajan vapaapäivän ajaksi ja jotka korvaavat omaishoitajan antamaa hoitoa ja huolenpitoa, voi hoidettavan maksettavaksi tulla enintään 9,90 euroa päivältä sen estämättä, mitä muualla laissa tai asetuksessa säädetään.” Indeksikorotus 1.1.2024, jolloin päivän omavastuu on enintään 12,80 euroa. <https://stm.fi/sotehuollon-asiakasmaksut>).

Eduskunnan oikeusasiamies (EOAK/5684/2020) on ottanut kantaa palvelusetelin suuruuteen ja ratkaisussa ministeriö lausuu seuraavaa: "Palvelusetelin arvon määräytymistä koskevalla sääntelyllä on haluttu varmistaa, että asiakkaalle maksuttomaksi säädetyt palvelut säilyvät jatkossakin asiakkaalle maksuttomina. Palvelusetelin arvon on oltava sellainen, että se kattaa koko asiakkaan tarvitseman palvelun hinnan. Laissa säädetään lisäksi, että silloin, kun palvelu on asiakkaalle maksuton, palvelusetelin arvo tulee määrätä niin, että asiakkaalle ei jää maksettavaksi omavastuuta. Hallituksen esityksessä tarkennetaan vielä kohtuullisuusvaatimusta siten, että palvelusetelin arvo tulisi määritellä niin, että palvelusetelistä muodostuu asiakkaalle todellinen vaihtoehto palvelun käyttämiseen. (s. 3)"

Vaikka kyseinen ratkaisu koskee henkilökohtaista apua, joka on subjektiivinen oikeus, voidaan ratkaisun henkeä kuitenkin soveltaa myös omaishoitajiin. Omaishoidon tuki ei ole subjektiivinen oikeus, ja hyvinvointialueella onkin paljon vapauksia asian järjestämisessä. On kuitenkin hyvä huomioida kaksi asiaa omaishoidon tuen osalta: 1) sen kustannusvaikutus hyvinvointialueelle ja 2) yhdenvertainen kohtelu. On väärin, että omaishoidon tukea myönnetään perheille, mutta samalla ei kuitenkaan noudateta lain vaatimuksia omaishoitajien oikeuksiin liittyen. Huomionarvoista on, että lain lisäksi myös hyvinvointialueen omassa soveltamisohjeessa todetaan, että omaishoitajalla on oikeus kahteen vuorokauteen vapaata kuukaudessa. Hyvinvointialueella on vapaus päättää miten vapaan aikainen hoito järjestetään, mutta jos tosiasiallisesti ei ole muita vaihtoehtoja kuin palveluseteli, silloin tilanne on kohtuuton perheiden osalta. Olisi tärkeää, että palveluita tarjottaessa arvioitaisiin perheen kokonaistilanne.

Omaishoitotilanteet ovat hyvin erilaisia, joten tukielementtien suunnittelussa tulee kuulla omaishoitajia. Yksilöllisesti suunniteltu tuki, jossa keskitytään omaishoitajan vahvuuksiin ja positiivisiin kokemuksiin omaishoidosta, suojaa omaishoitajia omaishoidon negatiivisilta vaikutuksilta. Omaishoitajien kuormituksen vähetessä vähenee myös hoidettavan riski joutua pitkäaikaishoitoon.

Omaishoitajat tuskin miettivät säästävänsä yhteiskunnan varoja, kun he huolehtivat itselleen tärkeän ihmisen hyvinvoinnista. Päättäjien tulee kuitenkin nähdä omaishoitajien työpanoksen merkitys ja arvostaa sitä nykyistä enemmän, **siksi esitämme seuraavaa:**

Itä-Uudemaan hyvinvointialueella varmistetaan, että omaishoitajat saavat heille kuuluvat kaksi vuorokautta vapaata kuukaudessa. Omaishoitajien vapaat tulee järjestää tavalla, joka parhaalla mahdollisella tavalla tukee omaishoitajan jaksamista, huomioiden perheen kokonaistilanne. Tämän toteuttamiseksi hyvinvointialueen tulee päivittää soveltamisohje, ja tuoda omaishoitajien vapaiden osalta käyttöön lisäelementti, jossa palvelu voidaan toteuttaa ostopalveluna tilanteissa, joissa perheen yksilöllinen tarve sitä vaatii.

Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella tulee varmistaa, että omaishoidettavan perheen kokonaistilanne huomioidaan omaishoitosopimusta laadittaessa, ja että siinä kiinnitetään nykyistä enemmän huomiota omaishoitajan jaksamiseen ja hyvinvointiin.

Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella tulee ryhtyä toimiin palvelusetelin arvon nostamiseksi sekä sijaishoidon ja perhehoidon palkkioiden korottamiseksi. Näiden palvelumuotojen tulee olla aitoja mahdollisuuksia perheille, eivätkä pelkkiä säästökohteita ja juhlapuheissa käytettävää sanahelinää.

Markus Pietikäinen, Itä-Uudenmaan hyvinvoinnin puolesta
Anette Karlsson, Itä-Uudenmaan hyvinvoinnin puolesta

Marianne Korpi sd, Traktiivis d.

Markus Pietikäinen
TIINA SINERÖVÄ

LEIKKI RIIKKILÄ
Anna-Maria

Samu Järvenmäki
Hanna Vihreä
(Vihreät)